

Zmizli z mysli zmysly? Mysli!

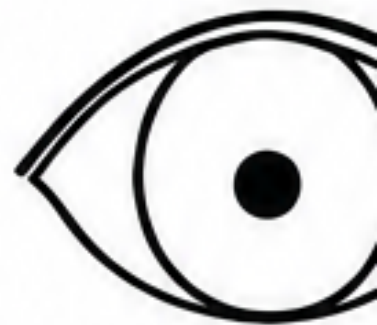
*Dôverujeme si ešte natoľko,
aby sme svet najprv skúsili
pomenovať vlastnými slovami?*

MARTIN JELINEK

Forbes Column #8
August 2026

Illustration by
© Bright House Archive

Kde všade sme sa prestali „otáčať“?

12. augusta sme mohli na oblohe pozorovať total eclipse of the Sun.

Takisto sme mohli na internete pozorovať aj iné úkazy ľudského počínania si pri tejto aktivite.

Tie však skôr pripomínali total eclipse of the senses.

Čo všetko môžeme prestať používať, kým to stratíme?

Nedávno som cíval v mojej Lady Lade.

Lady Lada je moja Lada Niva. Má volant, spätné zrkadlá a zopár ďalších vymožeností automobilového priemyslu.

Nemá však cúvacie senzory. Žiadny šiesty zmysel.

Jej jediným „zmyslom“ som ja.

Kým bola Lady Lada dva týždne v servise, jazdil som na Šaňovi. Šaňo je Aziat a trošku ako

KITT z Knight Ridera. Pípa, svieti, vidí, upozorňuje.

Potom sa Lady vrátila.

Ja som vískal od radosti.

Čakal som, že ona aspoň zapípa.

Je však zmyslovo nezmyselná.

Nezapípala.

Ja som sa neotočil.

BOOM.

A mohla ísť späť do servisu.

V hlave priama reč:

Čo si môžeme dovoliť zabudnúť?

Ty si ale riadne otupel, Martin.

Fascinovalo ma, ako rýchlo som si odvykol od pohybu, ktorý som roky robil bez rozmýšľania.

Kde všade sme sa prestali „otáčať“?

Ako rýchlo miznú zmysly z myslí?

Kedysi sme poznali telefónne čísla rodičov, kamarátov, práce, taxíka aj pizzerie. Dnes poznám

svoje. Myslím.

Kedysi som si cestu pamätal podľa križovatky, kostola, stromu. Kríža pri ňom. Prilby na kríži.

Dnes viem, že o 300 metrov mám odbočiť doprava. Teda Erika (GPS) si myslí.

Kedysi som si kúpil album a niekoľko mesiacov počúval tých istých dvanásť skladieb dookola. Časom som si obľúbil aj tú zvláštnu siedmu, ktorú by mi dnes algoritmus nikdy neodporučil.

To si myslím.

Kedysi.

Dnes dostanem každý piatok playlist „Made for YOU“.

Je to pohodlné. A väčšinou výborné.

A toto nie je nostalgický text o tom, ako bolo kedysi všetko lepšie.

Bolo – nebolo.

Zaujíma ma niečo iné.

Čo si môžeme dovoliť zabudnúť?

Čo sa stane so schopnosťou, ktorú prestaneme potrebovať?

Atrofuje?

Budeme chodiť častejšie do „servisu“?

Zmysly sú v tomto prípade obzvlášť dôležité. Sú naším kontaktom s realitou.

Ale koľko common sense?

Všímaš si nesúladi. Niečo ti „smrdí“. Myseľ vytvára interpretáciu.

A nemyslím iba zrak, sluch, čuch, chuť a hmat.

Máme zmysel pre orientáciu. Zmysel pre humor. Pre mieru. Detail. Krásu. Spravodlivosť.

Dávame si zmysel navzájom.

Sme zmysloví. Zmyselní. Mysliaci aj zmysluplní. Robíme nezmysly.

A aj to dáva občas zmysel.

A preto si občas treba vedieť dať aj dve a dve dokopy.

Použiť sedliacky rozum. Fascinujúci to pojem.

„Myslieť“ je schopnosť. „Myslieť si“ je postoj.

Čo to vlastne je ten „common sense“?

Ťažko ho definujeme, no rozpoznáme ho pomerne spoľahlivo.

Najmä vtedy, keď chýba.

Je to súbor vedomostí? Skúsenosť? Intuícia? Schopnosť spojiť príčinu s následkom? Alebo schopnosť pozerať sa na svet bez toho, aby sme na všetko potrebovali návod a interface?

Je „common sense“ individuálna schopnosť? Alebo kolektívna inteligencia ľudstva?

Alebo je schopnosťou jednotlivca čerpať z toho, čo sme sa ako ľudia naučili spoločne?

Lebo tej inteligencie je dnes na rozdávanie.

Emotional intelligence.

Business intelligence.

Artificial intelligence.

Data intelligence.

Ale koľko common sense?

CHUŤ

Čo sa stane, keď začneme odkladať aj úsudok?

Nonsense!

Mysli!

Zmizli z mysli zmysly?

Kedysi sme museli svet (za)žiť.

Dnes nám ho niekto neustále pre(d)kladá.

„Toto by sa vám mohlo páčiť.“

„Túto osobu možno poznáte.“

„Toto ste už videli.“

„Toto ste možno prehliadli.“

„Mohlo by vám chutiť.“

„Dýchajte.“

„Upokojte sa.“

„Ľudia ako vy si vybrali.“

„Vaša pozornosť klesá.“

No shit...

Pamäť sme odložili do telefónu.

Orientáciu do navigácie.

Výber do algoritmu.

Pozornosť do upozornení.

Ale čo sa stane, keď začneme odkladať aj úsudok?

Čo ak začneme strácať zmysel jeden pre druhého?

Lingvisti Penelope Brown a Stephen Levinson vo svojej teórii zdvorilosti ukázali, že pri komunikácii nejde iba o význam slov. Sledujeme aj to, čo označili pojmom „face“ – verejný sebaobraz človeka a jeho potrebu, aby bol v sociálnej interakcii rešpektovaný.

Čo ak začneme strácať zmysel jeden pre druhého?

Zmysel sociálny.

V Japonsku dokonca nemusí byť „nezmysel“ mať bližšie k dvojrozmernému avataru než k

trojrozmernému človeku.

„Konnichiwa, Hatsune Miku.“

Čo sa teda stane, keď z mysli zmiznú aj takéto zmysly?

Možno nič dramatické.

Budeme naďalej „vidieť“? A vedieť?

Budeme ešte robiť tú ľudskú vec?

Dávať zmysel?

*Začíname strácať časť ľudskej autonómie?
Postupne prestávame používať?*

Ako spätné zrkadlo?

Môže byť ľudstvo čoraz inteligentnejšie vybavené, no pritom čoraz menej schopné samostatne dávať zmysel?

Možno by bolo opäť fajn začať vedome robiť veci, ktoré už robiť nemusíme.

Obzrieť sa.

Pozrieť sa. Na seba.

Spraviť si malú servisnú kontrolu:

„Dôverujem si ešte natoľko, aby som svoj svet najprv skúsil

pomenovať vlastnými slovami a vlastnými zmyslami?“

Descartes pochyboval.

Dubito, ergo cogito, ergo sum.

Pochybujem, teda myslím, teda som.

Do dejín sa však oveľa hlbšie
zapísalo až cogito, ergo sum.

Pochybnosť sa tiež cestou niekam stratila.
Shakespeare sa pýtal na samotnú existenciu:
To be or not to be?

Dnes ideme od existencie k voľbe.

What for?

Koľkokrát sme si už za život povedali:
„Nechcem už na nič myslieť.“ Len tak dnes
„tupo“ byť.

Hlava sa neotáča...Hýbe sa len palec...

No ak predsa bude mať človek vôľu naďalej
myslieť, hoci už nebude musieť – na čo bude
myslieť?

Verím, že sa bude stále pýtať.

Stále myslieť, pochybovať a myslieť si.

Cítiť.

Pretože naša budúcnosť aj budúcnosť umelej
inteligencie „bytostne“ závisia od toho, či si
ako

ľudstvo zachováme odvahu myslieť ako prví.

Zmizli z mysli zmysly?

(Roz)Mysli si!

